

tal”, *Modeliuvannia rehional'noi ekonomiky. Zbirnyk naukovykh prats'*, vol. 1, no. 11, pp. 3-17.

6. Ostafil', O. and Rubakha, M. (2009) “Comprehensive assessment of the credit-worthiness of the borrower as a tool for credit risk management of the bank”, *Formuvannia rynkovoï ekonomiky v Ukraini*, vol. 19, pp. 387-396.

7. Petruk O.M. (2004) *Bankivs'ka sprava: Navchal'nyj posibnyk* [Banking. Study Guide] / Kondor, Kyiv, Ukraine.

8. The National Bank of Ukraine (2000),

“Regulations on the development and use of reserves for possible losses on credit operations of banks” available at: www.rada.gov.ua (Accessed 6 July 2000).

9. Khotomlians'kyj O.L. and Znakhurenko P.A. (2007), “A comprehensive assessment of the financial condition of the company”, *Finansy Ukrainy*, vol. 1, pp. 111-117.

Статья поступила в редакцию 12.03.2014

Г.Б. МИРОШНИЧЕНКО

ДВНЗ «Донецкий национальный технический университет»,

м. Донецьк, Україна

kriska1976@mail.ru

ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ ОЦІНКИ РЕЗУЛЬТАТІВ РОБОТИ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ СЛУЖБИ ПІДПРИЄМСТВА

Розглянуто існуючі методики оцінки результатів роботи енергетичного господарства підприємства. Наведено класифікацію показників оцінки ефективності роботи енергетичної служби. Проведений аналіз свідчить, що використовуються в теорії та практиці показники, які не відображають кінцевих цілей результатів роботи енергетичної служби підприємства – забезпечення безперебійного протікання основного технологічного процесу. Розглянуті показники більшою мірою залежать не від роботи енергетичної служби, а від роботи основного виробництва і не можуть бути покладені в основу методики оцінки діяльності енергетичної служби підприємства, яка повинна відповідати загальноприйнятій методології оцінки ефективності.

Ключові слова: ефективність, енергогосподарство, витрати, результати роботи, показник ефективності

А.Б. Мирошниченко

Проблемы экономической оценки результатов работы энергетической службы предприятия

Рассмотрены существующие методики оценки результатов работы энергетического хозяйства предприятия. Приведена классификация показателей оценки эффективности работы энергетической службы. Проведенный анализ свидетельствует, что используемые в теории и практике показатели не отражают конечных целей результатов работы энергетической службы предприятия – обеспечение бесперебойного протекания основного технологического процесса. Рассмотренные показатели в большей степени зависят не от работы энергетической

службы, а от работы основного производства и не могут быть положены в основу методики оценки деятельности энергетической службы предприятия, которая должна соответствовать общепринятой методологии оценки эффективности.

Ключевые слова: эффективность, энерго-служба, затраты, результаты работы, показатель эффективности

G.B. Myroshnychenko

Problems of economic performance evaluation of energy services company

The article discusses the existing methods of performance evaluation of the energy sector enterprises. A classification of indicators to measure performance of energy services. The analysis shows that, as used in the theory and practice of the indicators do not reflect the ultimate goals of the results of the energy services company – to ensure the smooth flow of the main process. Considered indicators largely depend not on the energy of life, and from the main production work and can not be the basis for the evaluation of methods of energy services company, which must comply with generally accepted methodology for evaluating effectiveness.

Keywords: efficiency, energy service, costs, results of the work, the performance indicator

Досягнення стабільного економічного зростання є найбільш важливою задачею сьогодення України. Високий рівень ефектив-

© Г.Б. Мирошниченко, 2014

<http://www.elibrary.ru/issues.asp?id=37579>

<http://www.instud.net>, <http://www.nbu.gov.ua/>

ності суспільного виробництва забезпечується результативністю діяльності усіх без виключення підрозділів підприємства, при цьому особливої уваги заслуговує удосконалення функціонування його допоміжних служб. Організаційно-технічний рівень допоміжних підрозділів промислових підприємств більш ніж у два рази є нижчим за аналогічний рівень основного виробництва, що пов'язано із багатьма причинами. Характерною особливістю допоміжних служб, до складу яких входить і енергетична служба, є те, що вони, як правило, не виробляють продукції, а надають у рамках внутрішньовиробничого обігу, притаманні їм виробничому призначенню, послуги іншим структурним підрозділам підприємства і створюють, таким чином, необхідні умови для їх безперервного функціонування. Отже, виходячи із важливої ролі допоміжних підрозділів у виробничому процесі підприємства, досить актуальною є об'єктивна оцінка результатів їх діяльності, а отже, і обрана тема дослідження.

Про недостатню увагу до роботи енергетичної служби підприємств свідчить порівняно мала кількість публікацій, які висвітлюють передовий досвід підприємств щодо розв'язання проблем функціонування енергетичного господарства. Останнє особливо спадає на очі, коли порівняти публікації з загальних проблем ефективності основного виробництва і роботи, присвячені енергетичному господарству. Основні дослідження енергетичної тематики приходяться на 70-ті рр. ХХ ст., коли у працях Г.Л. Башева, С.А. Єфремова, П.А. Морозова [2; 6; 8] та багатьох інших вчених розглядалися питання, пов'язані із різними практичним аспектами функціонування енергетичної служби. Постановці методичних аспектів формування показників загальної оцінки результатів функціонування виробництва серед іншого присвячено праці С.А. Аханова, А.І. Богатко, С. Губанова, Л.П. Ермоловича, В.Я. Іонова, В.І. Кашина, І.Я. Каца, В.І. Ковалева, Н.Ю. Котилевої [1; 3; 4; 5; 8-11]. Проте, не зважаючи на наявні дослідження, проблематиці економічної оцінки результатів діяльності енергетичної служби підприємства не приділено достатньої уваги. Необхідність подальших досліджень даної тематики обумовлюється тим, що в сучасних умовах енергетична служба для підприємства виконує стратегічну роль, так як здійснює досить суттєвий вплив на собівартість продукції, а тим самим регулює рівень прибутку, та приймає участь у забрудненні навколишнього середовища.

Метою роботи є дослідження існуючих методів оцінки результатів роботи енергетичного господарства підприємства задля виявлення їх недоліків та обґрунтування інструментів об'єктивної оцінки ефективності його функціонування.

Енергетичній службі промислового підприємства притаманні особливості, що роблять істотний вплив на оцінку ефективності результатів її діяльності. Продукція та послуги цієї служби не реалізується на сторону, а споживаються, як правило, всередині підприємства. Надплановий випуск продукції і надання надпланових послуг енергетичним господарством спричиняє збільшення витрат на випуск основної продукції підприємства і природно знижує загальну ефективність його роботи. Незалежно від типу виробництва характерного для того чи іншого підприємства, для його енергетичних цехів притаманне масове виробництво однорідної продукції. Кожен вид енергосилового виробництва забезпечує випуск або перетворення у великих кількостях одного виду продукції (енергії). Переробка та розподіл енергії, отриманої з боку, може поєднуватися з власним її виробництвом. При цьому частина виробленої енергії може споживається на власні потреби енергетичної служби. У результаті до складу витрат виробництва енергетичного господарства включаються не тільки витрати на утримання заводських розподільних мереж (комунікацій), а й втрати енергії в розподільних мережах підприємства [2].

Особливістю роботи енергетичного господарства є і те, що в енергетичних цехах відсутні виробничі заділи і залишки незавершеного виробництва, що спрощує визначення планової і фактичної собівартості одиниці виробленої енергії (енергоресурсів). Будь-які перебої у виробництві або передачі енергії, автоматично викликають зупинки основного виробничого процесу та знижують ефективність діяльності підприємства [6].

Як відомо, ефективність виробництва в загальному випадку визначається співвідношенням отриманого корисного результату (ефекту) та витрат, що його забезпечили. Зіставляючи окремі види витрат із пов'язаними з ними елементами корисного ефекту, можна отримати значну кількість показників ефективності: продуктивність праці, коефіцієнт корисної дії, коефіцієнт використання обладнання тощо [1; 3; 5; 8; 9].

Для виконання об'єктивної оцінки досягнутого рівня ефективності виробництва необ-

хідно мати можливість виміряти:

- сумарні витрати, пов'язані із функціонуванням даного трудового колективу;
- досягнуті ним результати (забезпечений ефект);
- рівень ефективності роботи трудового колективу. При цьому, якщо відомі результати і витрати, що їх забезпечили, то оцінка ефекти-

вності здійснюється шляхом співвідношення даних показників.

Перелік оціночних показників, що найчастіше застосовуються на практиці, є дуже великим [1-16]. Проведений аналіз дозволив згрупувати наявні показники залежно від мети їх використання, табл. 1.

Таблиця 1

Класифікація показників оцінки ефективності послуг енергетичної служби

Група показників	Показник
1. Абсолютні показники, які характеризують загальний обсяг виробництва енергії і наданих енергетичною службою послуг (обсяг корисних результатів від надання енергетичних послуг або обсяг «товарної продукції служби»)	1.1. Обсяги надання послуг та виробництва (поставки) і перетворення енергії в цілому і за окремими її видами. Обсяг «товарної продукції служби». 1.2. Обсяги ремонтних робіт, наданих енергетичною службою. 1.3. Обсяги генерування енергетичною службою окремих видів енергії та енергоносіїв. 1.4. Обсяги виробництва основної продукції підприємством.
2. Абсолютні показники, що визначають суми витрат і втрат енергетичних служб на надання енергетичних послуг	2.1. Фонд заробітної платні працівників енергетичної служби. 2.2. Чисельність персоналу енергетичної служби. 2.3. Витрати на енергетичні послуги, на генерування і поставки енергії і енергоносіїв (спожитих енергії і енергоносіїв). 2.4. Витрати енергії (за її видами) на виробництво продукції підприємства.
3. Показники оцінки рівня ефективності надання послуг енергетичною службою	3.1. Собівартість виробництва та поставки одиниці енергії (енергоносіїв). 3.2. Витрати енергії (енергоносіїв) на одиницю обсягу виробництва продукції підприємством. 3.3. Продуктивність праці працівників енергетичної служби. 3.4. Питома вага витрат на енергію, енергоносії і надані послуги у собівартості продукції підприємства.

Показники, що використовуються для вимірювання енергетичних витрат, є нерівноцінними як за складом врахованих витрат, так і за причинами їх виникнення. Найбільш повно склад витрат, які обумовлені діяльністю енергетичної служби, відображаються показником «кошторис витрат на виробництво та/або перетворення енергії (енергоресурсів) за її видами». Перевагою цього показника є те, що його значення здебільшого залежить від результатів діяльності відповідних підрозділів енергетичної служби і тому нівелюється вплив інших структурних підрозділів підприємства. Отже, слід підвищувати значущість цього показника у загальній системі оцінки діяльності енергетичної служби.

У той же час показники «фонд заробітної плати персоналу енергетичної служби» і «чисельність персоналу енергетичної служби», які

порівняно часто використовуються на практиці при підведенні підсумків діяльності енергетичних служб, відображають не всю суму витрат цієї служби, а тільки їх частину – трудові витрати. У першому випадку витрати оцінюються у вартісному вираженні, у другому – за чисельністю працюючих в енергетичній службі, але за своїм змістом вони є ідентичними. Отже, застосування цих показників для узагальнюючої оцінки результатів роботи енергетичного господарства не зможе забезпечити достатньої об'єктивності оцінки. Адаптація рівнів цих показників (скорочення чисельності працюючих, економія фонду оплати праці тощо) може досягатися як за рахунок перевитрати інших ресурсів, так і через зростання витрат в основному виробництві з-за погіршення якості енергетичного обслуговування, що неминуче призведе не до зростання, а до

зниження ефективності роботи підприємства.

Не рідко при оцінці ефективності роботи енергетичної служби через витрати використовують і такий показник, як «витрати енергії (за її видами) на виробництво продукції підприємства» [6; 13; 16]. Використання цього показника не зовсім правомірно за двома основними причинами. По-перше, тому, що витрати енергії (енергоресурсів) на виробництво продукції підприємства залежать від технології виробництва та досягнутого рівня продуктивності праці, а не від роботи енергетичної служби. По-друге, якщо й відносити на рахунок енергетичної служби витрати енергії на виробництво продукції, що нічим не обґрунтовано, то сума самих витрат на енергетичне обслуговування не враховується цим показником. Іншими словами, витрати, на величину яких енергетична служба практично не впливає, в даному випадку, враховуються при підведенні підсумків її діяльності, а витрати від неї залежні – не враховуються, що зменшує рівень обґрунтованості показника.

Для вимірювання результатів роботи енергетичної служби також застосовується значна кількість абсолютних показників (табл. 1). При цьому найчастіше для цих цілей використовується показник «обсяг виробництва енергії (енергоресурсів, послуг) за її видами» [13]. Такий підхід до вимірювання результатів був би правомочним лише в тому випадку, якщо б основною метою роботи енергетичного господарства було б виробництво енергії (енергоресурсів, послуг), але це далеко не так. Як відомо, основною метою енергетичної служби є безперерйне забезпечення виробничого процесу на підприємстві всіма необхідними видами енергії (енергоресурсів) при мінімальних витратах на обслуговування. З цієї точки зору виробництво енергії є одним із засобів досягнення основної мети, але не самою ме-

тою. Ігнорування цієї обставини і використання показника обсягу виробництва енергоресурсів як кінцевого корисного результату діяльності енергетичної служби може призвести до нераціонального використання енергетичних ресурсів і викликати певне зростання собівартості продукції підприємства.

Іноді для вимірювання результатів роботи енергетичної служби використовується показник обсягу ремонтних робіт, виконаних службою. Покращення рівня цього показника може досягатися тільки за рахунок зростання обсягу ремонтних робіт, виконаних енергетичною службою. А отже, його застосування є додатковим стимулом до необґрунтованого зростання обсягів ремонтних робіт. Це обумовлено тим, що позитивну оцінку енергетична служба може заслужити тільки в тому випадку, якщо обсяг фактично виконаних ремонтів буде не менше, ніж це передбачено планом навіть тоді, коли фактично не було необхідності в проведенні запланованих ремонтів. Серед фахівців досить широко поширеною є думка, що зростання обсягів виробництва служби (енергії, енергоресурсів, робіт, послуг) при незмінній чисельності працівників свідчить про підвищення ефективності енергетичного обслуговування виробництва [9; 14]. Тому вважається нормальним і навіть бажаним зростання обсягів виробництва в енергетичних службах. Але й сувора відповідність обсягів енергетичного обслуговування, передбачених планом і фактично виконаних, зовсім не рівнозначно високої ефективності роботи служби. Адже служба може виконати або перевиконати планові обсяги обслуговування, але це ще не означає, що виробничий процес було нормально забезпечений енергією (енергоресурсами). Ілюстрацією такої ситуації є щомісячні дані щодо діяльності енергетичної служби ПАТ «Донецький завод «Продмаш» за 2012 р. (табл. 2).

Таблиця 2

Виконання енергослужбою плану по обсягу енергетичних послуг і простої основного технологічного обладнання з вини енергослужби

Показники	Місяць року											
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Виконання енергослужбою плану за обсягом енергетичних послуг, %	104,9	105,2	102,5	101,0	104,9	102,0	103,4	103,7	102,2	104,0	103,7	102,2
Простої устаткування з вини енергослужби, верстато-год.	360	300	350	350	400	600	740	770	700	560	500	440

Із даних таблиці видно, що саме по собі виконання енергетичної службою заводу плану за обсягом ремонтних робіт абсолютно нічого не говорить про найголовніше – чи були забезпечені нормальні умови для безперервного протікання основного виробничого процесу на підприємстві, в цеху. Так, наприклад, виконання плану за обсягом енергетичних послуг у серпні дорівнювало 103,7%, а відповідні простої склали 770 верстато-год. У той же час у квітні, при виконанні плану за обсягом енергетичних послуг на 101%, простої склали всього 350 верстато-год. Виходячи зі значень оціночного показника (обсяг ремонтних робіт) перевагу потрібно віддати результатам роботи енергетичної служби за серпень місяць, проте у цьому місяці втрати від простоїв устаткування з вини енергослужби більш ніж у два рази перевищили їх відповідне квітнєве значення. Тому оцінка результатів роботи енергетичної служби підприємства за даним показником спотворювати істинні результати роботи цієї служби.

Так як саме по собі виконання обсягів робіт створює об'єктивні передумови до необгрунтованого зростання цих обсягів, а отже, і до збільшення витрат енергетичної служби, то цілком зрозуміло, що собівартість продукції підприємства буде в результаті мати тенденцію до зростання. Отже, оцінка роботи енергослужби на підставі показників, що характеризують обсяги виконаних робіт (послуг), створює об'єктивні передумови для виникнення суперечностей між інтересами основного виробництва та інтересами працівників енергослужби. Це свідчить про недоцільність використання показників «обсяг виробництва енергії (за видами)», «обсяг ремонтів, виконаних службою» для вимірювання результатів роботи енергетичної служби підприємства. Водночас дані показники можуть застосовуватися як допоміжні при поглибленому аналізі причин, що викликали ті чи інші зміни в ефективності роботи енергетичної служби. Але застосовувати їх для оцінки підсумків роботи енергослужби, а тим більше для організації матеріального заохочення працівників цієї служби немає ніяких підстав.

Викликає цілком зрозумілий сумнів і можливість вимірювання результатів діяльності енергетичної служби на підставі показника «обсяг виробництва продукції підприємства (в оптових цінах або за собівартістю)». Це обумовлено тим, що обсяг виробництва продукції підприємства, визначається трудовими зусил-

лями всього його колективу та, за інших рівних умов, в першу чергу, працівників основного виробництва. Допоміжне і обслуговуюче господарство підприємства надає лише непрямий вплив на обсяг виробництва основної продукції підприємства, об'єктивно оцінити який практично не можливо. Відносити ж на рахунок енергетичної служби або на рахунок будь-якого іншого допоміжного або обслуговуючого господарства зміни в обсязі виробництва підприємства немає ніяких підстав.

У 60-х рр. ХХ ст. були спроби використовувати прибуток як узагальнюючий показник вимірювання результатів роботи енергетичної служби. Прибуток рекомендувалося визначати за формулою:

$$\Pi = (\Pi - S) \cdot N, \quad (1)$$

де Π – ціна одиниці виробленої енергетичною службою енергії (енергоресурсів, робот, послуг), грн.;

S – собівартість виробітки енергії (енергоресурсів, робот, послуг), грн.;

N – обсяг вироблених ресурсів, од.

Основним недоліком даного показника є те, що для його застосування необхідно спочатку розробити штучні (внутрішньозаводські) ціни на енергетичні ресурси, що є непростим та досить трудомістким завданням. Крім того, його застосування буде стимулювати зростання обсягів виробництва енергії, робіт, послуг з енергетичного обслуговування виробництва як визначального шляху нарощування прибутку. Отже, застосування показника для вимірювання результатів роботи енергослужби може негативно вплинути на економіку підприємства, так як це неминуче призведе до зростання собівартості продукції основного виробництва.

На деяких підприємствах для оцінки ефективності роботи енергетичного господарства використовують показник «витрати енергії (енергоресурсів) на 1 грн. товарної продукції підприємства». Зіставляючи планові та фактичні показники, порівнюючи їх з показниками за відповідний період минулого року, на практиці намагаються оцінити зміну ефективності роботи енергетичних цехів та встановити їх вплив на результати діяльності всього підприємства. Іноді застосовується інший ідентичний цьому показник «питома вага витрат на енергію (енергоресурси) у собівартості товарної продукції підприємства». Витрати енергоресурсів на одиницю продукції того чи іншого цеху або заводу в цілому можна розрахувати наступ-

пним чином:

$$B_{ep} = \frac{W_{ep}}{V_{mn}}, \quad (2)$$

де W_{ep} – обсяг спожитих енергоресурсів у виробничому процесі підприємства, нат. од.;

V_{mn} – обсяг товарної продукції підприємства, грн.

Питомі витрати на енергоресурси в собівартості товарної продукції підприємства (цеху), у свою чергу, можна визначити так:

$$\gamma = \frac{S_{ep}}{S_{mp}}, \quad (3)$$

де S_{ep} – вартість спожитих у виробничому процесі енергії (енергоресурсів), грн.;

S_{mp} – собівартість товарної продукції цеху (підприємства), грн.

Обґрунтуванням застосування даних показників для оцінки ефективності роботи енергетичної служби може служити припущення, що обсяг спожитих енергоресурсів (у натуральному або вартісному вимірі) є її витратами, а обсяг товарної продукції (в оптових цінах або за собівартістю) – результатом її роботи. При цьому слід наголосити, що розмір спожитих основними цехами (підприємством) енергоресурсів не можна вважати витратами енергетичної служби. Споживання енергоресурсів здійснюється у виробничому процесі і це витрати, тих підрозділів, які його здійснюють. Більш того, віднесення обсягу спожитих енергоресурсів на рахунок енергослужби створює об'єктивну передумову до перебоїв у постачанні основного виробництва енергоресурсами, так як прагнучи поліпшити значення оціночного показника, служба буде прагнути до скорочення витрат енергоресурсів, а це найлегше забезпечити за рахунок неповного постачання основному виробництву необхідних енергоресурсів.

Крім того, немає ніяких підстав вважати обсяг або собівартість товарної продукції підприємства результатом роботи енергослужби. Не заперечуючи того, що ця служба надає певний вплив на цей показник, слід визнати, що його динаміка у вирішальній мірі визначається роботою основних структурних підрозділів. У силу цього, зміна оціночного показника може не мати нічого спільного з результатами роботи енергетичного господарства навіть якщо враховувати при її розрахунку не витрати на

спожиті ресурси, а витрати на енергетичне обслуговування виробництва.

Так, припустимо, що витрати на виробництво енергоресурсів у звітному періоді (порівняно з базовим періодом) не змінилися, а в основному виробництві, в тому ж періоді, була отримана економія матеріальних, трудових і енергетичних ресурсів. У такому випадку, питома вага витрат на спожиті в основному виробництві енергетичні ресурси збільшиться (див. формулу 2). Не менш очевидним є і те, що негативно оцінити результати роботи енергетичної служби за цей період на підставі розглянутого показника немає ніяких підстав. Все сказане вище повною мірою відноситься і до показника питомої витрати енергоресурсів на одиницю товарної продукції. Це ще раз свідчить про те, що аналізовані показники більшою мірою залежать не від енергетичної служби, а від результативності роботи основного виробництва. Рівень і динаміка цих показників визначається не стільки результатами роботи служби, скільки результатами роботи інших підрозділів підприємства. Об'єктивну оцінку цього боку діяльності енергетичної служби вони не можуть забезпечити.

На деяких підприємствах для оцінки ефективності роботи енергослужби застосовують показник «собівартість виробництва одиниці енергії (енергоресурсів)». Його значення можна визначити на підставі наступної формули:

$$S_{e.p}^{од} = \frac{\sum S_{e.p}}{W_{e.p}}, \quad (4)$$

де $\sum S_{e.p}$ – сумарні витрати на виробництво енергії (енергоресурсів), грн.;

$W_{e.p}$ – обсяг виробленої енергії (енергоресурсів), нат. од.

Відомо, що витрати на виробництво продукції можна розкласти на дві складові – умовно-змінні (S_v) і умовно-постійні (S_c) тобто: $S = S_v + S_c$. Зниження собівартості одиниці енергії (енергоресурсу) можна забезпечити за рахунок зниження як однієї, так і іншої складових витрат. При цьому реальне зниження умовно-змінних витрат можливо забезпечити лише за рахунок економії прямих витрат при виробництві енергії або енергоресурсів. А для цього необхідно впроваджувати прогресивні технології виробництва енергії (ресурсів), заходи щодо зниження витрат у мережах, із заміни виробництва енергії на більш прогресивні

види, своєчасно і якісно ремонтувати енергоприймники тощо. Для зниження умовно-постійних витрат потрібно удосконалити систему організації енергетичного обслуговування виробництва, систему управління службою і т.п. Здійснення зазначених заходів дозволить заощадити щорічно на десятки тисяч гривень енергоресурсів, знизити собівартість продукції, що випускається підприємством. Але впровадження цих заходів вимагає витрат часу і ресурсів, постійної уваги з боку керівництва і працівників енергослужби за дотриманням режиму енергообслуговування виробництва. У той же час зниження питомих умовно-постійних витрат можна досягти і не докладаючи практично ніяких зусиль, а тільки за рахунок збільшення обсягу вироблених енергоресурсів. На жаль, саме цей шлях найчастіше і використовується на практиці, оскільки до такого варіанта розв'язання проблеми зниження питомих витрат об'єктивно підштовхує застосування на практиці для оцінки ефективності роботи енергетичних господарств розглянутих вище показників.

Застосування для оцінки ефективності роботи енергогосподарства промислового підприємства розглянутих показників створює об'єктивні передумови того, що та частина енергії (ресурсів), яка вироблена понад потреби основного виробництва (або яку заощадили в основному виробництві), буде просто йти «у повітря». У такому випадку навряд чи доцільно використовувати всі вищерозглянуті показники як основні оцінні. При цьому не можна погодитися з думкою тих фахівців, які вважають, що в умовах, коли немає одного показника, який в узагальненому вигляді характеризував би ефективність роботи енергослужби, об'єктивну оцінку можна забезпечити за рахунок розширення кола оціночних показників. Це ще більшою мірою ускладнить здійснення оцінки. Адже неминуче, під впливом діяльності енергетичної служби або інших підрозділів підприємства, рівень одних показників буде поліпшуватися, а інших погіршуватися і однозначну відповідь на питання про те, як змінилася ефективність роботи служби, буде неможливо отримати.

Звичайно, проблема удосконалення економічної оцінки не зводиться до того, щоб, назвавши певний показник основним, узагальнюючим, обмежити цим кількість показників оцінки. При обґрунтування такого показника необхідно навести суворий доказ, що при його розрахунку дійсно узагальнюються найбільш

важливі сторони діяльності енергослужби і, що оптимізація його рівня відповідає інтересам підприємства і свідчить про підвищення ефективності роботи енергослужби. При цьому, щоб забезпечити однозначність оцінки, кількість оціночних показників повинна бути зведеною до мінімуму. У кращому випадку, бажано було б мати тільки один узагальнюючий показник, який дозволяв би об'єктивно й однозначно оцінювати результати роботи енергослужби.

Цілком природно, що переліченим вимогам можуть задовольняти тільки ті показники, методика визначення яких відповідає загальноприйнятій методології оцінки ефективності. Проте досягти цього досить складно. Вони або зовсім не враховують витрат на виробництво енергоресурсів, або ці витрати відбивають лише одну із сторін діяльності служби, або показник не враховує корисний (з точки зору основного виробництва) результат її діяльності.

Виконані дослідження свідчать, що існуючі показники для оцінки ефективності діяльності енергетичної служби не можуть забезпечити об'єктивної оцінки наданих послуг. Саме тому подальші дослідження мають бути спрямованими на обґрунтування та розробку узагальнюючого показника, або системи показників, які б дозволили з мінімальними витратами оцінити ступінь досягнення основної мети діяльності енергетичної служби та встановити результативність її роботи в динаміці за ряд років.

Література

1. Аханов С.А. Эффективность общественного производства / С.А. Аханов. – М.: Мысль, 1987. – 165 с.
2. Башев Г.Л. Организация и планирование энергохозяйств промышленных предприятий / Г.Л. Башев. – Л.: Энергия, 1977. – 184 с.
3. Богатко А.Н. Система управления развитием предприятия / А.Н. Богатко. – М.: Финансы и статистика, 2001. – 240 с.
4. Губанов С. Конкурентность экономики функция системы воспроизводства / С. Губанов // Экономист. – 2009. – №3. – С. 9-20.
5. Ермолович Л.П. Анализ эффективности промышленного производства / Л.П. Ермолович. – М.: Финансы, 1996. – 158 с.
6. Ефремов С.А. Хозрасчет в энергетических цехах предприятия / С.А. Ефремов. – М.: Экономика, 1971. – 56 с.
7. Захарова О.В. Менеджмент энергетических ресурсов / О.В. Захарова // Экономика і

управління. – 2001. – №4 (14). – С.58-63.

8. Кац И.Я. Экономическая эффективность деятельности предприятий / И.Я. Кац. – М.: Финансы и статистика, 1997. – 192 с.

9. Кашин В.Н. Хозяйственный механизм и эффективность промышленного производства / В.Н. Кашин, В.Я. Ионов. – М.: Наука, 1998. – 367 с.

10. Ковалев В.И. Мотивы поведения и деятельности / В.И. Ковалев. – М.: Наука, 1998. – 192 с.

11. Котылева Н.Ю. К вопросу моделирования эффективности производства / Н.Ю. Котылева // Научные труды. Исследования в области гуманитарных наук. Т. 9. – Орел, 1996. – С. 298-302.

12. Методика розрахунку норм витрат паливно-енергетичних ресурсів підприємств машинобудівного комплексу, затверджена Міністерством промислової політики України та погоджена Державним Комітетом України з енергозбереження 2004 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakony.com.ua/lawbase/sedcontent.html?id=176976&p=1>.

13. Морозов П.А. Служба главного энергетика на предприятии / П.А. Морозов. – М.: Экономика, 1969. – 64 с.

14. Опыт организации энергетического обслуживания. Серия 3. «Экономика, планирование и организация производства. – К.: УкрНИИТИ, 1971. – 8 с.

15. Петухов Р.М. Методика оценки уровня экономической эффективности производства на предприятиях отрасли / Р.М. Петухов. – Л.: ЛГУ, 1984. – 73 с.

16. Праховник А.В. Контроль эффективности энерговикористання – ключова проблема управління енергозбереженням / А.В. Праховник, В.Ф. Находов, О.В. Борисенко // Энергосбережение. – 2009. – №8. – С. 41-54.

References

1. Ahanov S.A. Effektivnost obschestvennogo proizvodstva / S.A. Ahanov. – M.: Myisl, 1987. – 165 p.

2. Bashev G.L. Organizatsiya i planirovanie energochoyaystv promyshlennyyh predpriyatiy / G.L. Bashev. – L.: Energiya, 1977. – 184 p.

3. Bogatko A.N. Sistema upravleniya razvitiem predpriyatiya / A.N. Bogatko. – M.: Finansy i statistika, 2001. – 240 p.

4. Gubanov S. Konkurentnost ekonomiki

funktsiya sistemyi vosproizvodstva / S. Gubanov // Ekonomist. – 2009. – №3. – P. 9-20.

5. Ermolovich L.P. Analiz effektivnosti promyshlennogo proizvodstva / L.P. Ermolovich. – M.: Finansy, 1996. – 158 p.

6. Efremov S.A. Hozraschet v energeticheskikh tsekh predpriyatiya / S.A. Efremov. – M.: Ekonomika, 1971. – 56 p.

7. Zakharova O.V. Menedzment energeticheskikh resursov / O.V. Zakharova // Ekonomika i upravlinnia. – 2001. – №4 (14). – P. 58-63.

8. Kats I.Y. Ekonomicheskaya effektivnost deyatel'nosti predpriyatiy / I.Y. Kats. – M.: Finansy i statistika, 1997. – 192 p.

9. Kashin V.N. Hozyaystvennyiy mehanizm i effektivnost promyshlennogo proizvodstva / V.N. Kashin, V.Ya. Ionov. – M.: Nauka, 1998. – 367 p.

10. Kovalev V.I. Motivyi povedeniya i deyatel'nosti / V.I. Kovalev. – M.: Nauka, 1998. – 192 p.

11. Kotyileva N.Y. K voprosu modelirovaniya effektivnosti proizvodstva / N.Y. Kotyileva // Nauchnye trudy. Issledovaniya v oblasti gumanitarnyyh nauk. T. 9. – Ore, 1996. – P. 298-302.

12. Metodika rozrahunku norm vitrat palivno-energetichnih resursiv pidpriemstv mashinobudsvnogo kompleksu, zatverdzhena Mnsststvom promislovoyi poldtiki Ukrayini ta pogodzhen Derzhavnim Komitetom Ukrayini z energozberezhennya 2004 r. [Elektronniy resurs]. – Rejim dostupu: <http://zakony.com.ua/lawbase/sedcontent.html?id=176976&p=1>.

13. Morozov P.A. Sluzhba glavnogo energetika na predpriyatii / P.A. Morozov. – M.: Ekonomika, 1969. – 64 p.

14. Opyit organizatsii energeticheskogo obsluzhivaniya. Seriya 3. «Ekonomika, planirovanie i organizatsiya proizvodstva. – K.: UkrNIINTI, 1971. – 8 p.

15. Petuhov P.M. Metodika otsenki urovnya ekonomicheskoy effektivnosti proizvodstva na predpriyatiyah otrasli / P.M. Petuhov. – L.: LGU, 1984. – 73 p.

16. Prahovnik A.V. Kontrol effektivnosti energovikoristannya – klyuchova problema upravlinnya energozberezhenniam / A.V. Prahovnik, V.F. Nahodov, O.V. Borisenko // Energoberezhnie. – 2009. – №8. – P. 41-54.

Статья поступила в редакцию 4.03.2014